

jének számos bécsi, krakkói, itáliai, bázeli tudósa képviselteti magát. Mossóczi látókörébe természetes módon tartozott Martin Luther (10 kiadás), még inkább Philipp Melanchthon (14 kiadás), de a második reformátor generáció tagjai is jelen vannak néhány munkával, Nicolaus Copernicus korszaknyitó művével együtt. Természetesen a könyvek zöme a Tridentinum utáni katolikus püspöké, aki nem melleleg magyar jogász, annak historikus és jogi műveltségével.

MONOK ISTVÁN

Saktorová, Helena: Turzovské knižnice. Osobné knižné zbierky a knihy dedikované členom rodu Turzovcov. Martin, 2009, Slovenská národná knižnica. 225 l.

Jócskán visszadatálva, 2011 januárjában jelen meg Helena Saktorová rekonstrukciója a Thurzó család könyvtáráról. Pontosabban a most közölt kötet ennél több is, és kevesebb is. Szerepel benne ugyanis valamennyi 16. és 17. századi Thurzónak ajánlott könyv, illetve minden olyan kötet leírása, amely bármelyik Thurzó tulajdonában volt. Nem szerepelnek a könyvben azonban a Thurzó család tagjai könyvtárainak összeírása (Thurzó Szaniszló, 1586; Thurzó György, 1611). A legrövidebben úgy jellemezhetnénk, hogy Kurt Bathelt tanulmányának (*Die Familie Thurzo in Kunst und Kultur Ostmitteleuropas (1450–1640)*. = Deutsche Monatshefte. Zeitschrift für Geschichte und Gegenwart des Ostdeutschums 1940/3–4. 115–127.) a könyves kultúrára vonatkozó részét dokumentálja a teljesség igényével. Már amennyire ez a munka teljes lehet. Folyóiratunknak már ebben a számában (232–233. oldal) szerepel Saktorová asszony levélközlése, egy olyan dokumentumé, amelyet a könyv megjelenése utáni napokban talált a szerző (*Daniel Schultz krakkói nyomdász levele Thurzó Györgyhez*).

Helena Saktorová, a szlovák könyvtörténetírás egyik legismertebb szerzője, Thurzó Györgyhez bensőséges viszony fűzi, hiszen először 1981-ben közölt cikket a könyvtáráról (*Knižnica*

palatína Juraja Turzu. = Vlastivedný časopis 1981. roč. 30. č. 1. 42–43.). A nádor fennmaradt könyveiről ezt követően nagyobb közleményben adott számot (*Knižnica palatína Juraja Turzu*. In: *Kniha '81*. Martin, 1982. 73–82.), és ettől kezdve mindannyian tudtuk, egyszer egy monográfia születik Saktorová tollából, amelyben a hosszú évek alatti tapasztalatát, összegyűjtött adatait összegzi.

A most kézbe vehető kötet a családra vonatkozó genealógiai adatokat is felülbírálja, mutatva azt, hogy a szerző levéltári dokumentumok alapján dolgozott. Saktorová a genealógiai kérdésekről külön cikket is írt (*Prispevok ku genealogii rodiny Turzo*. = Biografické Stúdie (32.) 2009. 175–186.), mostani ismertetésünkben az ő életrajzi dátumait szerepeltetem, jóllehet sem ebben a könyvében, sem a megelőző, és idézett írásában nem ütközteti véleményét a magyar, szakirodalommal, és a *Hungarian nobles families* (<http://genealogy.euweb.cz/hung/hungary.html>) internetes honlap adatival. A könyv szerkezete is a családtörténeti logikát követi akkor, amikor három fejezetbe rendezi azoknak a könyveknek a leírását, amelyek bármilyen formában (dedikáció, tulajdonjegy) kapcsolatba hozható valamelyik Thurzóval a 15. század végétől a 17. század közepéig. Így a három fejezet: Thurzó Teofil (meghalt 1492 után), Thurzó Márton (1465 k.–1512) és Thurzó János (1437–1501) leszármazottjait veszi számba.

Az első részben Saktorová asszony Thurzó Ferenc (1512–1576), az apostata – nyitrai püspök volt (1534–1557), majd két házasságából számos gyermeke született – három könyve mellett a nádor, Thurzó György (1567–1617) biccsei könyvtárának megmaradt darabjait mutatja be. Ide sorolva a második feleségnek, Czobor Erzsébetnek ajánlott köteteket, valamint gyermekük, Thurzó Imre könyveit is. Az egyes darabok itt kommentár nélkül, egyszerű felsorolásban szerepelnek, de talán az ismertetés lehetőséget nyújt néhány apró következtetés levonására.

A nagybiccsei Thurzó-kastély átalakításakor rendezték a könyveket, katalógus és ahhoz mutató készült róluk. A ma is kézbe vehető kötetek árulkodnak Thurzó György könyvgyűjtői szokásairól.

A levéltári forrásokból megismert könyvtár nagysága közel 600 kötetet (450 tétel) tett ki, amelyek hozzávetőleg 800–1000 művet tartalmazhatnak. Az egykori állománynak alig egynegyede maradt meg napjainkig. Thurzó György a könyvekbe bejegyezte jelmondatát, nemegyszer a vásárlás, a beszerzés körülményeiről is pár szót. Könyveit maga köttette, és a köteteken gyakran találhatunk supralibrost. Nem egyszerűen használati könyvtárt akart létrehozni udvarában, hanem e téren is meg akart felelni felmenői rangjának. Erre utal az a tény, hogy supralibrosa címszerzése mentén folyamatosan változik, illetve az R(egni) H(ungariae) P(alatinus) betűkkel nádorrá választását követően az előbb beszerzett könyvek supralibrosát kiegészítette. A könyvtár amellet, hogy állományát aktívan használták, része volt a nádor reprezentációjának. Törekedett arra, hogy ritka kéziratokat is megszerezzen.

Nyelvileg a nádor képzetnek mondható, hiszen a magyar, a szlovák és a latin mellett olvasott csehül, lengyelül és minden bizonnyal németül is. Könyvtárában megvoltak a korszak elterjedt összefoglaló kézikönyvei. Könyvei között volt tíz Biblia-kiadás, az egyházatyák összes műveinek nagy sorozatai, Cesare Baronio egyháztörténete.

Jogi könyvekben sem mondható szegénynek a gyűjtemény, a történeti anyag pedig nagyon részletező: az ókori történetírók mellett a leginkább a környező területek (Csehország, Lengyelország, a törökök, a Habsburgok, Vence, oroszok) történeti. Magyarországgal és Erdéllyel kapcsolatban Bonfini két kiadásban, Veit Marchtaler Báthory Zsigmondnak a 15 éves háború alatti tetteit tárgyaló munkája és az említett Petrus Ransanus-kézirat állt csak rendelkezésére. Thurzó György érdeklődött a távoli földrészek iránt is, a neki leginkább szükséges tanításokat azonban elsődlegesen a régebbi és kortárs királytűkrök világában találta meg, feltűnően sok ilyen volt könyvei között. A 16. század végének és a 17. század elejének kiváló erkölcsfilozófiai irodalmát gyűjtötte össze, történetiszemlélete jellemzően ezekhez a művekhez igazodhatott.

A magyarországi evangélikus egyház legjelentősebb támogatója lévén, gyűjteményében a 17. század elejének lutheránus teológiai és egyházszerkezéssel kapcsolatos munkái más könyvtárban nem tapasztalt gazdagságban vannak jelen. Legnagyobb számban kétségtelenül a lutheránus munkák találhatók meg, de a változás mégsem mondható egyoldalúnak. A református teológiai szerzők közül számosan több könyvvel, csaknem életművel képviseltetik magukat, és szép számmal akad katolikus munka is. Úgy tűnik, a teológiai kérdések közül Thurzó Györgyöt különösen érdekelték az úrvacsora körüli viták.

Ami Thurzó György könyvtárának szépirodalmi részét illeti, a ma is meglévő állományban elsődlegesen az ókori szerzők vannak jelen. A gyűjtemény gazdag volt színvonalas orvosi munkákban, és jelentős számban voltak csillagászattal foglalkozó könyvei is.

A magyarországi szerzők jelenléte egyrészt összefügg azzal, hogy a nádor mecenatúrájában jelentős szerepet kapott az új, hazai kiadású könyvek támogatása. Bekerültek ezenkívül a könyvtárba a Thurzó-udvarban vendégeskedő vagy megforduló szerzők munkái is, és sokan nyilván mint nádor előtt is tisztelegni kívántak előtte könyveikkel.

Thurzó János (1437–1501) genealógiai vonalának 19 személyéhez köthetően közel száz könyv leírását találjuk meg Saktorová munkájában. Ezekben az ajánlások vizsgálata is mutatja, hogy a Thurzók is katolizáltak a 17. század legelején, patronátusuk ennek megfelelően változott.

A biccsei könyvtár mellett a legérdekesebb talán a semptei bibliotéka, amelyet Thurzó Kristóf (1583–1614) halála után özvegyének családja (Erdődy) eladott Pázmány Péternek a nagyszombati egyetem céljaira.

A kötet, ha a már megjelent levéltári forrásokkal együtt (*A magyar könyvkultúra múltjából. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése*. Sajtó alá rend. és a függelékét összeáll. HERNER János, MONOK István. Szeged, 1983. JATE. /Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 11./ 11, 34, 210–211, 489–490,

505–530.) használjuk, lehetőséget ad a Thurzó család számos generációja könyves ügyeinek nyomon követésére.

MONOK ISTVÁN

Bitskey, István: Petrus Cardinalis Pázmány, Archiepiscopus Strigoniensis. Trnava, 2010. Trnavská univerzita v Trnave, 255 l.

Ritka pillanat, amikor egy magyar szakíró műve fordításban szlovákul, Szlovákiában megjelenik (sajnos ritka az is, ha szlovák szerző munkája lát napvilágot magyarul Magyarországon). Pázmány Péter nagyszombati egyetem-alapításának 375. évfordulója azonban megfelelő alkalom volt arra, hogy Bitskey István korábbi, az esztergomi érsekről írt monográfiája (*Pázmány Péter*. Bp. 1986. Gondolat Kiadó. /Magyar história. Életrajzok/) Tóth László és Alžbieta Hološová fordításában megjelenjen azok a nyelven, akiknek múltjához ez az intézmény ugyancsak szervesen hozzátartozik. A mostani Trnavai Egyetem kiadójának 75. kiadványaként látott napvilágot a kötet, amelynek kivitelezése – főként Alžbieta Hološovánek köszönhetően – sok tekintetben dicsérendő. Ünnepi kiadvány, ennek megfelelő anyagokból (papírmínőség, kötés), gondos nyomtatással, és kiváló képanyaggal. Ez utóbbi olyannyira feltűnő, hogy köszönetképpen emlékezzünk meg a fotósokról is: Alžbieta Hološová, Jaromír Liška, Zuzana Oros, Dabasi András, Kiss Balázs, Mudrák Attila, Szelényi László. Az 1986-os budapesti fekete-fehér nyomású kötet képanyagát a régi magyar ikonográfia nagytekintélyű kutatója, C. Wilhelm Gizella válogatta, így a monográfia tartalmához jól illeszkedő képek segítették az olvasót Pázmány életének és életművének megismerésében. A mostani kiadás színes (és színhelyes!) képei részben megismétlik ezt, de ki is egészítik. Az Ifj. Vayer Lajos munkája óta (*Pázmány Péter ikonográfiája*. Bp. 1935. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.) húzódó feladat, a Pázmány-ikonográfia összeállításának folyamata a mostani

szlovák kötettel vitán felül gazdagabbá vált. Reméljük, a Pázmány kritikai kiadás munkálataiba ennek az adósságnak a törlesztése is beletartozik.

A kötet névhasználata a szlovákiai törvényi rendelkezéseknek megfelelő, de ebben a kötetben (sajnos ez nagyon ritkán mondható el a Szlovákiában megjelent munkákra) személy- és helynévforma-konkordancia is található a kötet végén.

A szöveg valóban az 1986-os kiadás fordítása, a szerző csak néhány helyen egészítette azt ki, illetve a 2005 után megjelent szakirodalmat veszi számba, vagyis az Adonyi Judit és Maczák Ibolya összeállította bibliográfia megjelenése utánit (*Pázmány Péter-bibliográfia 1598–2004*. Piliscsaba, 2004. PPKE BTK. /Pázmány irodalmi műhely. Bibliográfiák – Katalógusok 1./). A „Magyar história” sorozat az 1980-as években azzal a céllal jelent meg, hogy a filológiai és történeti kutatások legfrissebb eredményeit úgy foglalja össze, hogy az a középiskolai tanárok, és az akkor még létezett művelt érdeklődő olvasóközönség számára is érthető legyen. Vonatkozik ez az anyag elrendezésére, illetve az értekező próza stílusára is. Bitskey István ennek a feladatnak akkor kiválóan megfelelt, így nem csoda, hogy a szlovák kollégák választása éppen erre a Pázmány monográfiára esett akkor, amikor az Egyetem évfordulóján a szlovák olvasóknak akartak érvényes mondandójú, az életművet átfogó, a filológiai részletekkel a kötet szerkezetét fel nem borító könyvet a kezébe adni. A választás több tekintetben is szimbolikus: önkritika, hiszen a szlovák kutatás nem eredményezett egy Pázmány monográfiát, ugyanakkor vallomás, hiszen kifejezi azt, hogy az értelmetlen viták helyett egymás eredményeinek a megismerése messzebbre visz bennünket közös múltunk megismerésében. Pázmány ennek a közös múltnak az egyik emblematikus alakja. A kötet kiadója, Jozef Šimončič utószavában összegzi korábbi tanulmányának (*Peter Pázmán a Slováci v Trnave*. = Fons Tymaviensis I. Trnava, 2006. 21–26.) mondandóját erről.

MONOK ISTVÁN